

УДК 321(477.8)

**ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ СТРАТЕГІЇ
УКРАЇНИ У ТЕОРЕТИЧНІЙ СПАДЩИНІ
СТЕПАНА БАНДЕРИ ПЕРІОДУ
СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ РЕАЛІЙ
БІПОЛЯРНОГО СВІТУ****FOREIGN POLICY STRATEGIES OF UKRAINE
IN THE THEORETICAL HERITAGE OF STEPAN
BANDERA, THE PERIOD OF FORMATION
OF POLITICAL REALITIES OF THE BIPOLAR
WORLD****Стародуб Т. П.,**аспірант кафедри політології та міжнародних
відносин, Національний університет
«Львівська політехніка» (Львів, Україна),
e-mail: starodyb-taras@ukr.net**Starodub T. P.,**postgraduate student of the Department
of Political Science and International Relations,
National University «Lviv Polytechnic» (Lviv, Ukraine),
e-mail: starodyb-taras@ukr.net

Метою цієї роботи є дослідження теоретичної спадщини Степана Бандери на предмет геополітичних поглядів щодо повоєнного розвитку міжнародної політики в умовах становлення політичних реалій біполярного світу, а також вироблення у цьому контексті оптимальних зовнішньополітичних стратегій для українського національно-визвольного руху.

У роботі використано наступні наукові методи дослідження: метод історизму, порівняльний і аналітичний методи, структурно-системний аналіз.

Геополітичні погляди та зовнішньополітичні стратегії Степана Бандери, викладені у його працях повоєнного періоду мають свою значущість і для сьогодення. Адже Україна та Європа вкотре гостро постали перед військовими загрозами з боку московського імперіалізму. Як і передбачав Бандера, використовуючи локальні, обмежені військові дії та т.зв. елементи «гібридної війни» стосовно своїх сусідів (Україна, Грузія, Молдова), Кремль анексує та захоплює їх території, прикриваючись при цьому гуманними цілями для т.зв. «захисту» російськомовного населення на окупованих ними територіях.

Безперечно, що геополітичні застереження Степана Бандери актуальні та насущні не тільки для України та її Уряду, але і для всіх країн пострадянського простору, а також Європи і світу загалом. Адже на сьогодні той факт, що Москва залишається головною загрозою миру та безпеки у світі, який ще в середині ХХ ст. пробував донести до світової спільноти Бандера, став очевидним для усіх.

Насправді, геополітичні погляди та зовнішньополітичні стратегії Степана Бандери показують його не тільки, як політика, організатора та провідника української національно-визвольної революції, але і як державника, ідеолога, передбачливого геополітика та політичного аналітика. Тому, як показує історичний досвід, можна ствердити про правильність основних аналітичних та геополітичних висновків одного з головних ідеологів українського націоналізму Степана Бандери, концептуальні принципи яких не втратили своєї актуальності і у сьогодинішніх обставинах військового, світоглядного та геополітичного протистояння між Москвою та Києвом.

Ключові слова: націоналізм, Бандера, зовнішня політика, геополітичні погляди, національно-визвольна боротьба.

The purpose of this work is to study the theoretical heritage of Stepan Bandera on the subject of geopolitical views on the post-war development of international politics in the context of the formation of political realities of the bipolar world, as well as the development of optimal foreign policy strategies for the Ukrainian national liberation movement in this context.

In the work the following scientific methods of research: the method of historicism, comparative and analytical methods, structural-system analysis.

Geopolitical views and foreign policy strategies of Stepan Bandera, set out in his writings of the post-war period, are of significance for the present. After all, Ukraine and Europe again faced sharply military threats from Moscow imperialism. As predicted by Bandera, using local, limited military action and so-called elements of the «hybrid war» against its neighbors (Ukraine, Georgia, Moldova), the Kremlin annexes and captures their territories, while sheltering the humane aims for the so-called «Protection» of the Russian-speaking population in the territories occupied by them.

Undoubtedly, Stepan Bandera's geopolitical reservations are relevant and urgent not only for Ukraine and its Government, but also for all post-Soviet countries, as well as Europe and the world as a whole. For today, the fact that Moscow remains the main threat to peace and security in the world, which was still in the middle of the twentieth century, tried to convey to Bander's world community, becoming obvious to everyone.

In fact, Geopolitical views and foreign policy strategies of Stepan Bandera show him not only as a politician, organizer and leader of the Ukrainian national liberation revolution but also as a statesman, an ideologue, a foreseeable geopolitics and political analyst. Therefore, historical experience shows that the basic analytical and geopolitical conclusions of one of the main ideologues of Ukrainian nationalism, Stepan Bandera, whose conceptual principles have not lost their relevance in today's circumstances of military, ideological and geopolitical confrontation between Moscow and Kyiv, can be proved.

Keywords: nationalism, Bandera, foreign policy, geopolitical views, national liberation struggle.

Із закінченням Другої світової війни змінилася міжнародна геополітична розстановка сил як у Європі, так і у світі загалом, що у свою чергу вимагало від Проводу ОУН застосування нової внутрішньої та зовнішньополітичної стратегії і тактики боротьби національно-визвольного руху.

Як стверджував Степан Бандера, що найважче та найважливіше завдання стало перед ОУН у повоєнній ситуації: «Під час дуже несприятливого міжнародного положення й повного осамітнення треба було втримати визвольно-революційну боротьбу з московським большевизмом, незважаючи на те, що ворог мав змогу цілу свою силу спрямувати на її знищення» [3, с. 102].

Актуальність даної теми визначається тим, що основні геополітичні ідеї та зовнішньополітичні стратегії Степана Бандери, представлені ним у своїх працях у 50-х рр. ХХ ст., не втрачають своєї злободенності на сучасному етапі воєнного, світоглядного та геополітичного протистояння між Москвою та Києвом в умовах збройної агресії Росії на Донбасі, в Азовському морі та анексії Криму і подальшої постійної ескалації військового протистояння з боку останньої.

Життєвий шлях та творчу спадщину Степана Бандери досліджували: Петро Мірчук [7], Дмитро Чайковський [14], Петро Дужий [6], Галина Гордасевич [5], Микола Посівнич [11], Олег Баган [1], Євген Перепічка [10], Олександр Сич [12] та ін.

Однак вищезгаданими авторами недостатньо висвітлені та цілісно досліджені геополітичні погляди Степана Бандери на міжнародні відносини в умовах глобального протистояння між СРСР та країнами Заходу, яке у будь-який час ризикувало перерости у Третю світову війну, а також зумовлені ним зовнішньополітичні можливості для українського національно-визвольного руху зокрема та Антибільшовицького блоку народів загалом.

Метою цієї роботи є дослідження теоретичної спадщини Степана Бандери на предмет геополітичних поглядів щодо повоєнного розвитку міжнародної політики в умовах становлення політичних реалій біполярного світу, а також вироблення у цьому контексті оптимальних зовнішньополітичних стратегій для українського національно-визвольного руху.

Перед автором статті постало завдання дослідити та визначити основні геополітичні

погляди Степана Бандери у контексті моделювання можливого розвитку міжнародних відносин і їх впливу на національно-визвольний рух українців на фоні партнерських відносин між СРСР та країнами Заходу, які поступово переростали у гостре протистояння, що могло стати початком Третьої світової війни.

Після закінчення Другої світової війни на українських землях німецького окупанта змінив московський, який тепер мав підтримку Заходу, в тому числі США, як союзника Радянського Союзу по антигітлерівській коаліції. Таке становище дуже ускладнило ситуацію для національно-визвольної боротьби українського народу, бо воюючи з більшовицькою Москвою він не сподівався тепер не те що на матеріальну чи моральну підтримку Західного світу, але й отримав не сприйняття на рівні урядів країн-переможниць у Другій світовій війні.

На фоні такої безперспективності та ізоляції з боку цивілізованого світу Степан Бандера рішуче відкидає пропозиції і поради припинити збройну боротьбу ОУН–УПА проти більшовицької Москви на українських землях і приєднатися до лояльної політики Заходу у відношенні до СРСР.

У відношенні до союзницької політики Західних держав щодо СРСР Бандера чітко визначив, що він вважає за можливу співпрацю українського визвольного руху в боротьбі проти спільного ворога – Москви – тільки з тими державами, які поважають та визнають беззастережне право української нації на побудову власної незалежної Української держави: «Постановка нашої боротьби й цілої самостійницької політики одночасно мусить мати дуже виразну й підкреслену гостроту проти російського імперіалізму й комунізму всяких відмін і під всякими масками. Щоб західні держави бачили виразно, що не може бути й мови про якийсь компроміс, і щоб вони мали до вибору: або союз з визвольною боротьбою України й інших народів з нашого фронту, або самообманна ставка у їхній війні з Росією на російський народ... наша боротьба за незалежність від Москви, за суверенність є безкомпромисова, боротьба на смерть і життя. А хто таки впреться на якийсь союз з Росією, якою небудь ціною, то нам з ним не подорозі» [2, с. 226].

Основною метою визвольних змагань українського народу було повне узалежнення від Москви через побудову Суверенної Соборної Української Держави. А отже уся внутрішня та зовнішньополітична діяльність українського визвольного руху зводилася до пошуку союзників як серед незалежних держав, так і серед визвольних рухів народів поневолених Москвою, з метою послаблення СРСР та його цілковитого розпаду. Як наголошує Степан Бандера, що «Боротьба з Москвою, із большевизмом і з кожною іншою формою її загарбницького імперіалізму, аж до повного визволення, поки московська нація не виречеться своїх намагань поневолювати Україну й інші народи та не погодиться жити з ними в мирних взаєминах, на засаді пошанування самостійності й всіх прав кожного народу» [3, с. 21].

У травні 1953 року на Четвертій Конференції закордонних частин ОУН було вирішено, що організація веде свою визвольну боротьбу, опираючись на власні сили та дієздатність визвольно-революційного руху, незалежно від зовнішніх сил та міжнародних обставин. Одночасно було визначено головні цілі, якими ОУН керувалася у зовнішній політиці: досягти визнання і прийняття вільним світом національно-визвольної боротьби українського народу і його концепції побудови Сходу Європи і підсоветської Азії в протилежності до всіх протиставлених Україні концепцій, зокрема московсько-єдинонеділимських, та приєднувати союзників до протимосковської боротьби. А також Конференція прийняла за необхідне: всесторонньої розробки власного позитивного плану побудови майбутніх міжнародних взаємовідносин, зокрема чорноморського комплексу націй, як одного з важливіших в українській зовнішній політиці; налагодити зовнішньополітичну діяльність на Далекому, Близькому і Середньому Сході, зокрема з Туреччиною, з якою добросусідські взаємини мають значення як для української визвольної боротьби, так і для майбутніх взаємин між Українською і Турецькою Державами; підсилити пропаганду серед країн Заходу не тільки самого факту боротьби України, але одночасно і тих ідей і процесів, які використовує українська визвольна боротьба, і які дають спротив московсько-більшовицьким ідеям; необхідно також поширити співпрацю з діями й установами західного світу, які прихильно ставляться до українських ідей, та зміцнювати їх позиції і впливи [9, с. 285–287].

Подальший розвиток сприятливих міжнародних та зовнішньополітичних обставин для українського визвольного руху Степан Бандера розглядав у контексті загострення протиріч між Заходом та Радянським Союзом та розв'язання Третьої світової війни між ними, а також максимальної активізації та об'єднання поневолених Москвою народів у боротьбі з останньою. В цьому контексті Бандера змоделивав подальший хід міжнародної політики та місце і роль в цих геополітичних змінах українського визвольного руху.

Як результат Другої світової війни внаслідок поразки гітлерівської Німеччини московський імперіалізм укріпився і тепер становив загрозу для усього повоєнного світу. Як зауважив Степан Бандера, що укріпнути та захопити під своє панування нові країни Москві допомогли країни Заходу, які перед страхом взаємного порозуміння та домовленостей між СРСР та Німеччиною забули про головне: що не лише поневолені народи, але й вони були кровно зацікавлені в знищенні обох [2, с. 448].

Отже, питання Третьої світової війни автоматично постало з результату попередньої війни та з нової розстановки сил у світі, оскільки Захід заради збереження сумнівного миру, нехтуючи п не тільки інтересами поневолених народів, але і своїми власними, свідомо дозволив СРСР поневолити країни Східної та Центральної Європи. Степан Бандера стверджує, що у політичних деклараціях

західних урядів проявлявся все ж таки інтерес до поневоленних Москвою народів, і навіть бажання допомогти їм, але: «Західня прихильність ніколи не наблизилася (тим більше не переступила) до лінії загрози конфлікту з Москвою, воєнного, а навіть дипломатичного. А без конфлікту з більшовиками допомога поневоленим народам практично була неможлива» [2, с. 449].

Адже на цей момент, на думку С. Бандери, життєві інтереси країн Заходу, як і інтереси поневоленних Москвою народів не вимагали розгромлення, а принаймні «погамування московсько-більшовицького загарбництва. А умови для цього були надзвичайно сприятливими, тому що збройні сили країн Заходу були в повній бойовій готовності, зі зброєю в руках були мільйони досвідчених вояків, тоді як радянська армія, незважаючи на свою чисельність, була до краю виснажена та позбавлена найнеобхідніших боєприпасів» [2, с. 448–449].

Однозначно, що війна сприятиме розгортанню революційної боротьби, але і революційні сили поневоленних народів повинні докласти максимум зусиль і своєчасно розгорнути революційну боротьбу до таких масштабів, щоб вони мали важливе значення для перебігу воєнних дій. Тому, як стверджує Степан Бандера, революційна боротьба поневоленних Москвою народів своїм самостійним розвитком і своєю енергією може надати війні інший перебіг і вислід, ніж передбачають плани воюючих сторін, а отже: «Треба використовувати всі труднощі ворога, його поразки, зв'язаність його рук війною й революційними діями, мобілізувати зріст революційних настроїв серед народу й воцтва» [2, с. 464].

Водночас, Бандера передбачав і такий розвиток подій, коли держави, які воюватимуть з СРСР не будуть зацікавлені у перемозі революційних рухів народів поневоленних Москвою, то в такому випадку національно-визвольні рухи змушені будуть самостійно організувати боротьбу, за власним планом, а війну трактувати, як принагідний, сприятливий міжнародний фактор. Тому, під час планування визвольної революції треба ловити найкорисніший момент для розгорнення визвольної революції та використати всі наслідки й впливи воєнних подій на свою користь. У кожному випадку, як наголошує Степан Бандера: «Необхідно рішуче відкидати думки про пасивне вичікування на остаточний вислід війни з надією, що перемога західного блоку принесе нам автоматичне визволення. Без самостійної активної боротьби жодна війна, за сучасного міжнародного укладу сил, не принесла б нам визволення» [2, с. 464].

Варто зауважити, що уже тоді Степан Бандера передбачив небезпеку використання Москвою елементів так званої гібридної війни та локальних військових конфліктів, щоб ними пробивати опір там, де інші засоби не дають успіху, в такий спосіб поширюючи своє панування над іншими народами: «Більшовики можуть, усупереч власним твердженням і західній думці, уважати, що війна в

сучасній ситуації формою й розмірами не мусить перетворитися на атомну світову війну, а утримана в певних межах буде далі успішним засобом їхньої експансії. Приймаючи таку засаду, Москва може знову розпочати серію обмежених конфліктів, щоб ними проламлювати опір там, де інші засоби не дають успіху, та ступнево поширювати своє панування над іншими народами» [2, с. 460].

Щоб не спровокувати військової реакції Заходу, Москва, на переконання Степана Бандери, у розпалюванні військових конфліктів буде використовувати тактику прикривання та зменшення їх обсягів та гостроти: «Москва офіційно не ангажується у війну, нею спровоковану, а тільки веде її посередньо, руками своїх сателітів чи т.зв. «добровольців». А безпосередня, одверта участь Москви у війні може бути маскована нібито «гуманними» мотивами збройної інтервенції» [2, с. 461].

Така тактика, на думку Бандери, відповідає стратегії ступеневої імперіалістичної експансії Москви і у її застосуванні вона має багато можливостей. Вона може розраховувати і на те, що країни Заходу для того, щоб уникнути світової атомної війни, погодяться піти на поступки у перифірній війні, які матимуть для них другорядне значення, і в такий спосіб Москва сподівається, що Захід не буде поширювати розмірів і гостроти конфлікту та не використовуватиме зброї масового знищення.

Тому, революційна діяльність мусить бути спрямована на використання кожної більшовицької авантюри як доброго матеріалу для революційної проти радянської пропаганди, яка, на переконання Степана Бандери: «Повинна розкрити перед народами забріханість московсько-советської політики й пропаганди, яка «захист миру» використовує у формі обманних кличів» [2, с. 466].

Проте, Бандера не покладав великих надій на те, що тогочасний морально-політичний та мілітарний стан Заходу дозволить взяти ініціативу у свої руки для подальшого розвитку міжнародного життя і в питанні війни із СРСР спромогтися на рішучі кроки: «Навіть тоді, коли західні держави будуть втягнені советами у воєнний конфлікт, вони намагатимуться обмежити його на найменших розмірах. Це стосується не тільки до територіального засягу й гостроти, а так само й до наміченого вислуду війну. Західні держави будуть найперше намагатися кожний воєнний конфлікт закінчити компромісом із Москвою, якщо він буде можливий, без надто дошкульних утрат» [2, с. 464].

У своїй статті під назвою «Питання атомової війни й визвольна революція» Степан Бандера виділяє декілька різних поглядів західних політичних кіл у ставленні до питання визвольної війни поневоленних Москвою народів, які не дають можливості спільної дії між суб'єктами протибільшовицької визвольної боротьби поневоленних народів і країнами Заходу задля стримання подальшої експансії московського імперіалізму:

– Керуючись бажанням уникнути війни, деякі західні кола дивляться на визвольну боротьбу

поневолені Москвою народів як на фактор, що зв'язує більшовикам руки та стримує їх від початку великої війни. Тому, Захід почуватиметься в безпеці від більшовицької агресії, коли між визвольним рухом і більшовиками постійно існуватиме такий собі своєрідний стан рівноваги;

– Ще інші бажають успіху визвольній війні, яку ведуть поневолені Москвою народи, оскільки перемога останніх над більшовизмом назавжди усунить найбільшу небезпеку для Заходу. Але таку боротьбу поневолені народи повинні вести власними силами й жертвами, Захід у свою чергу обмежиться тільки словесною підтримкою, не включаючись в активну боротьбу;

– Є ще й такі, які зовсім негативно ставляться до протибільшовицької боротьби та пов'язаних з нею питань війни. Оскільки вони вважають, що всякі революційні процеси в середині СРСР можуть спричинити більшовицькі воєнні дії супроти інших держав, тому вони не бажані;

– Інші вважають, що революційна боротьба поневолені народів вимагає перед західними державами необхідність надати їм активну допомогу, а це призведе до війни з Москвою. А цього вони найбільше бояться [2, с. 471–472].

Страх перед війною із СРСР та бажання уникнути її за всяку ціну увесь час паралізує політику країн Заходу супроти московсько-більшовицького імперіалізму і має переважаючий вплив у політичному середовищі західного світу. Водночас на глибоке переконання Степана Бандери саме співпраця між поневоленими Москвою країнами та західними державами є однозначно взаємовигідною у контексті розвалу СРСР, а отже реалізації планів національного визволення для одних та ліквідації постійної зовнішньополітичної загрози для інших. «Тому спільна боротьба поневолені Москвою народів і ще вільних, але вже загрожених більшовицькою агресією держав є однаково необхідною як для одних, так і для інших. Відхилитися від неї, покладаючись на те, що весь її тягар винесе другий партнер спільної долі – шкідливо й невідповідально не тільки супроти спільної справи, але теж і супроти власної долі» [2, с. 473–474].

Визвольна революція може лише тоді стримати більшовицьку агресію, коли країни Заходу повністю підтримають її всіма силами, трактуючи її як спільну боротьбу. Тому, для цього необхідно, наголошує Степан Бандера, щоб: «Наша зовнішня акція розбуджувала серед усіх вільних народів усвідомлення більшовицької загрози. Вона має вказувати на те, що всі вільні держави стануть жертвами більшовицької воєнної агресії, якщо пасивно будуть ставитися до постійного зростання сил й щораз більшої експансивності московського імперіалізму. Передумовою уникнення більшовицької агресії є рішуча офензивна політика західних держав та взаємна підтримка всіх протибільшовицьких сил у світі» [2, с. 476].

Спільний протибільшовицький фронт із державними націями дав би найкращий результат для визвольних змагань поневолені

народів, хоча тогочасна політика країн Заходу не сприяла здійсненню цього плану, але як постійно наголошував Бандера: «Наша зовнішньополітична акція мусить звертатися насамперед до тих кіл, що вже розуміють цю трудність положення... Поневолені Москвою народи бажають координації своєї визвольної боротьби з протибільшовицькими акціями вільних народів, щоб спільними силами збороти московсько-більшовицький імперіалізм, що є ворогом цілого людства» [2, с. 476–477].

Водночас Бандера твердить, що зовнішні умови й зовнішні сили можуть бути важливим фактором, який сприяє революційно-визвольній боротьбі, але вони не вирішують самої можливості і доцільності боротьби. А тому, головне значення має внутрішнє становище й внутрішні процеси в підрадянських країнах. Бо, якщо поневолені народи мають самі нести весь тягар протибільшовицької боротьби, коли вони повинні розраховувати тільки на власні сили, то і словесні симпатії західних держав, пасивних спостерігачів, не матимуть великого впливу на розвиток ситуації.

Хоча Степан Бандера в даній ситуації очевидно не заперечує: «Що і симпатії не треба нехтувати, але їм не можна надавати перебільшеного значення. Зовнішня самостійницька акція мусить бути спрямована насамперед до того, щоб для визвольних змагань досягнути поважніше відтяження, здобути справжніх союзників для спільної боротьби» [2, с. 475].

Одним із найважливіших методів та інструментів зовнішньополітичної боротьби визвольного руху проти Москви було створення Антибільшовицького блоку народів (АБН), діяльності якого Степан Бандера відводив одну з головних ролей у знищенні московсько-більшовицької системи.

Завдяки своєму геополітичному становищу, на переконання Бандери, Україна творить стрижень системи організації фронту поневолені Москвою народів, від активної діяльності якої залежить остаточна перемога, і ця обставина: «накладає на Україну, на її національно-визвольну політику виключно великі і вирішальні, для успіху боротьби фронту поневолені народів завдання» [2, с. 200].

Головним завданням як і українського визвольного руху, так і АБН, є розгром російської імперії і її розподіл на національні держави усіх без винятку поневолені імперією народів. Водночас, Степан Бандера наголошує та підкреслює у своїй геополітичній стратегії, що без національно-державного визволення України не може постати чи реально втриматись національно-державна суверенність Естонії, Литви, Латвії, Польщі, Білорусії, націй і їх держав Кавказу і Туркестану (Азербайджан, Грузія, Вірменія, Козацька держава, Казахстан, Узбекистан, Туркменістан) та інші, а суверенність Болгарії, Румунії, Угорщини великою мірою Туреччини, Греції та інших, не кажучи про нації і держави, які знаходяться уздовж азійського кордону СРСР, перебуває під знаком питання [2, с. 199–200].

Саме в цьому, на думку Бандери, і полягає «органічність і невідкличність» політичної

системи та ідей фронту поневоленних націй для їх перемоги над московським імперіалізмом.

Організація АБН базує свою діяльність на основі повної та беззастережної поваги суверенітету та невтручання у внутрішні справи кожного з її членів, а також відсутність будь-якої міждержавної дискримінації, або й спроб зовнішньополітичного тиску на національні держави. Як аргумент такої беззастережності Бандера наводить той факт, що Україна, задля успішного досягнення поставлених цілей перед організацією АБН, готова зрестися гравітуючого до неї національного простору і населення Кубані в ім'я і для добра цілого великого простору, що створив би свою Козацьку федеральну державу, яка буде для України вірним, історично-традиційним, добрим сусідом [2, с. 202–203].

Загалом Україна не мала, не має і мати не буде супроти своїх сусідів чи інших народів жодних імперіалістичних цілей, і це скріплює її базові позиції у фронті поневоленних націй.

Найважливішою передумовою успішної діяльності АБН Бандера вважав прийняття фронтом поневоленних націй єдиних об'єднуючих для спільної дії політичних ідей, єдиної стратегії національно-визвольної боротьби як найважливіших підстав перемоги. Водночас основною небезпекою для фронту поневоленних народів Провідник ОУН вважав: «затруєння його поодиноких учасників імперіалізмом супроти своїх, також поневоленних, сусідів. Єдність і спаяність АБН ослаблює імперіалізм національно-визвольної політики поодиноких народів: імперіалізм польської політики супроти України, Білорусі, Литви, імперіалізм румунської політики супроти України і т.п., сліди чи прояви чого можна знайти і у відносинах між політикою інших поневоленних народів, які творять собою ті отвори у фронті, через які в середину, в запілля цього фронту, проникає ворог» [2, с. 200–201].

Важливим для єдності АБН Бандера підкреслює те, що кожен член організації фронту поневоленних націй самостійно вирішує свої внутрішньополітичні проблеми без жодного зовнішнього втручання або тиску з боку іншого члена організації: «Тому фронт поневоленних націй, об'єднаний в АБН, не зв'язує своїх учасників і їм не накладає жодних проблем внутрішньо-національних відносин – релігійних, устроських, соціальних та інших. Ці проблеми кожна нація розв'язує так, як вона вважає для себе за найкраще» [2, с. 203].

Степан Бандера також зауважує та акцентує свою увагу на тому, що ми постійно перебуваємо у фарватері московської, польської і взагалі інтернаціональної, а не національної політики: «Ми так же, як і Москва, немов би за її вказівкою пишемо, політуємо про В'єтнам, про африканських муринів і абісинців, нашу увагу до яких приковує Москва, а забуваємо про Казахстан, Азербайджан, Грузію, Вірменію, Таджикистан, Білорусь та інші нації, – в долі і недоли, в успіхах і неуспіхах яких лежить залежність долі і недоли України» [2, с. 205].

У своїй статті «Фронт поневоленних націй» Степан Бандера закликає усвідомити та вивчити, застосувати на практиці та реалізувати в конкретній дії ідею фронту поневоленних Москвою націй, і, як результат, зробити увесь простір СРСР – тюрми поневоленних націй – суцільним простором національно-визвольних революцій, унапрямлених і кермованих єдиною стратегією і тактикою – це є основою міжнародної політики українського націоналізму, національним обов'язком кожного українця, кожної української установи, організації, політичного угруповання, поодинокого політичного діяча [2, с. 206].

Геополітичні погляди та зовнішньополітичні стратегії Степана Бандери, викладені у його працях повоєнного періоду мають свою значущість і для сьогодення. Адже Україна та Європа вкотре гостро постали перед військовими загрозами з боку московського імперіалізму. Як і передбачав Бандера, використовуючи локальні, обмежені військові дії та т.зв. елементи «гібридної війни» стосовно своїх сусідів (Україна, Грузія, Молдова), Кремль анексує та захоплює їх території, прикриваючись при цьому гуманними цілями для т.зв. «захисту» російськомовного населення на окупованих ними територіях.

Геополітичні дослідження Степана Бандери вкотре наочно констатують незмінність політичного курсу Москви протягом багатьох століть, переконливо доводячи, що «Росія при всіх внутрішніх перемінах ніколи не змінювала, ні не послаблювала свого імперіалізму – гону загарбувати, визискувати й нищити інші народи, зокрема український» [3, с. 19].

Безперечно, що геополітичні застереження Степана Бандери актуальні та насущні не тільки для України та її Уряду, але і для всіх країн пострадянського простору, а також Європи і світу загалом. Адже на сьогодні той факт, що Москва залишається головною загрозою миру та безпеки у світі, який ще в середині ХХ ст. пробував донести до світової спільноти Бандера, став очевидним для усіх.

Тому, на нашу думку, лише спільними діями та заходами колективної безпеки, виробленої країнами пострадянського простору за активної дієвої підтримки країн Заходу, можна зупинити та обеззброїти Кремль. Але для цього, як наголошує Бандера, потрібна спільна воля усіх суб'єктів міжнародної політики та їхня скоординована дія.

У своїх працях того періоду Бандера не безпідставно критикував політичних та державних діячів Заходу, які, на його думку, своєю лояльною політикою до СРСР посприяли тому, що центральні-східний простір Європи залишився під окупацією Москви, а це, у свою чергу, коштувало величезних жертв окупованим країнам. Бандера приходиться до висновку, що сита й задоволена Європа найбільше боїться революційних потрясінь, тому вона устами своїх політичних та державних лідерів запекло критикує прояви національно-визвольного руху.

Насправді, геополітичні погляди та зовнішньополітичні стратегії Степана Бандери показують його не тільки, як політика, організатора та

провідника української національно-визвольної революції, але і як державника, ідеолога, передбачливого геополітика та політичного аналітика. Адже всі питання міжнародних відносин Степан Бандера розглядав крізь призму боротьби за волю України та побудову незалежної держави. Тому, як показує історичний досвід, можна ствердити про правильність основних аналітичних та геополітичних висновків одного з головних ідеологів українського націоналізму Степана Бандери, концептуальні принципи яких не втратили своєї актуальності і у сьогодишніх обставинах військового, світоглядного та геополітичного протистояння між Москвою та Києвом.

Таким чином, у геополітичних реаліях становлення біполярної системи міжнародних відносин розвиток потенційно сприятливих зовнішньополітичних обставин для українського визвольного руху Степан Бандера розглядав у контексті загострення протиріч між Заходом та Радянським Союзом та розв'язання Третьої світової війни між ними, а також максимальної активізації та об'єднання поневолених Москвою народів. Як потенційні союзники розглядалися Туреччина, країни Центрально-Східної Європи. Одним чи не найважливішим інструментом зовнішньополітичної боротьби українського визвольного руху проти Москви було створення Антибільшовицького блоку народів (АБН), куди мали увійти передусім поневолені народи СРСР.

Подальше дослідження теоретичної спадщини Степана Бандери дасть можливість детально та не заангажовано поглянути на його геополітичні погляди та зовнішньополітичні орієнтири у міжнародній політиці у контексті політичних реалій біполярного світу та місця України в ньому.

Список використаних джерел

1. Бagan, O., 1994. 'Націоналізм і націоналістичний рух', Дрогобич, 193 с.
2. Бандера, С., 1978. 'Перспективи української революції', Мюнхен, 640 с.
3. Бандера, С., 2015. '... коли один скаже: Слава Україні!', Упорядник Микола Посівнич, Івано-Франківськ, 160 с.
4. Бандера, С., 1948. 'Слово до Українських Націоналістів-Революціонерів за кордоном', *На чужині*, 69 с.
5. Гордасевич, Г., 2008. 'Степан Бандера: людина і міф', Львів, 207 с.
6. Дужий, П., 1997. 'Степан Бандера – символ нації', Частина друга, Львів, 384 с.
7. Мірчук, П., 1961. 'Степан Бандера. Символ революційної безкомпромісовості', Нью-Йорк; Торонто: *ООЧСУ, ЛВУ*, 144 с.
8. Мірчук, П., 2007. 'Нарис історії ОУН. 1920–1939 роки', Видання третє доповнене, К.: *Українська видавнича спілка*, 540 с.
9. 'ОУН у світі постанов Великих зборів, конференцій та інших документів з боротьби 1929–1955 рр.', 1955, Мюнхен, 369 с.
10. Перепічка, Є., 2008. 'Феномен Степана Бандери', Львів: *Слово*, 763 с.
11. Посівнич, М., 2015. 'Степан Бандера', *Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»*, 256 с.
12. Сич, О., 2015. 'Український націоналізм. Традиція і модерн', Івано-Франківськ: *Місто НВ*, 260 с.
13. Стахів, В., 2005. 'Про українську зовнішню політику, ОУН, Карпатську Україну та політичні вбивства Кремля', упор. О. Панченко, Гадяч, 358 с.

14. Чайковський, Д., 1965. 'Московські вбивці Степана Бандери перед судом', Мюнхен, 696 с.

References

1. Bagan, O., 1994. 'Nationalism i nacionalistychnyj ruh (Nationalism and nationalist movement)', Drogobych, 193 s.
2. Bandera, S., 1978. 'Perspektyvy ukrai'ns'koi' revoluciji' (Prospects of the Ukrainian Revolution)', Mjunhen, 640 s.
3. Bandera, S., 2015. '... koly odyn skazhe: Slava Ukrai'ni! (... when one says: Glory to Ukraine!)', Uporjadnyk Mykola Posivnych, Ivano-Frankivs'k, 160 s.
4. Bandera, S., 1948. 'Slovo do Ukrai'ns'kyh Nacionalistiv-Revolyucioneriv za kordonom (The Word to Ukrainian Nationalist Revolutionaries Abroad)', *Na chuzhyni*, 69 s.
5. Gordasevych, G., 2008. 'Stepan Bandera: ljudyna i mif (Stepan Bandera: Man and myth)', L'viv, 207 s.
6. Duzhyj, P., 1997. 'Stepan Bandera – symbol nacji' (Stepan Bandera is a symbol of the nation)', Chastyna druga, L'viv, 384 s.
7. Mirchuk, P., 1961. 'Stepan Bandera. Symvol revoljucijnoi' bezkompromisovosti (Stepan Bandera. Symbol of revolutionary uncompromising)', N'ju-Jork; Toronto: *OOChSU, LVU*, 144 s.
8. Mirchuk, P., 2007. 'Narys istorii' OUN. 1920–1939 roky (Essay on the history of the OUN. 1920–1939 years)', Vydannja tretje dopovnene, K.: *Ukrai'ns'ka vydavnycha spilka*, 540 s.
9. 'OUN u sviti postanov Velykyh zboriv, konferencij ta inshyh dokumentiv z borot'by 1929–1955 rr. (OUN in the world of resolutions of the Grand Assembly, conferences and other documents on the struggle of 1929–1955)', 1955, Mjunhen, 369 s.
10. Perepichka, Je., 2008. 'Fenomen Stepana Bandery (The phenomenon of Stepan Bandera)', L'viv: *Spolom*, 763 s.
11. Posivnych, M., 2015. 'Stepan Bandera (Stepan Bandera)', *Knyzhkovyj Klub «Klub Simejnogo Dozvilja»*, 256 s.
12. Sych, O., 2015. 'Ukrai'ns'kyj nacionalizm. Tradycja i modern (Ukrainian nationalism. Tradition and Art Nouveau)', Ivano-Frankivs'k: *Misto NV*, 260 s.
13. Stahiv, V., 2005. 'Pro ukrai'ns'ku zovnishnju polityku, OUN, Karpats'ku Ukrai'nu ta politychni vbyvstva Kremlja (About Ukrainian foreign policy, OUN, Carpatho-Ukraine and political killings of the Kremlin)', upor. O. Panchenko, Gadjach, 358 s.
14. Chajkovs'kyj, D., 1965. 'Moskovs'ki vbyvci Stepana Bandery pered sudom (Moscow assassins Stepan Bandera before trial)', Mjunhen, 696 s.

* * *